Історія

УДК 94:327(477) «1917/1918»

DOI https://doi.org/10.5281/zenodo.19753166

Дипломатична стратегія Української Центральної Ради: між автономією та незалежністю

Дацків Ігор Богданович,
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин та дипломатії,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна,
https://orcid.org/0000-0001-8359-3937

Полич Мар'яна Іванівна,
кандидат історичних наук, старший викладач кафедри
міжнародних відносин та дипломатії, Західноукраїнський
національний університет м. Тернопіль, Україна,
https://orcid.org/0000-0002-1285-2281

Прийнято: 10.04.2026 | Опубліковано: 25.04.2026

Анотація. *У статті досліджується дипломатична стратегія Української Центральної Ради в умовах трансформаційних процесів 1917–1918 років, коли український політикум опинився між двома концептуальними орієнтирами – автономією у складі федеративної росії та повною державною незалежністю. Проаналізовано еволюцію зовнішньополітичного*

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

курсу Центральної Ради від початкових автономістських декларацій до проголошення самостійності Української Народної Республіки.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні історико-порівняльного, проблемно-хронологічного та системного підходів. Використано аналіз джерел (універсалів Української Центральної Ради, дипломатичного листування, міжнародних угод), що дозволило простежити логіку прийняття зовнішньополітичних рішень. Також застосовано елементи контент-аналізу для виявлення ключових ідей у політичних документах та дискурсах того часу.

У результаті встановлено, що дипломатична стратегія Центральної Ради була гнучкою та значною мірою реактивною, залежною як від внутрішньополітичної ситуації, так і від змін у міжнародному середовищі. Перехід від автономістської моделі до незалежницької був зумовлений не лише ідеологічними переконаннями, а й прагматичною необхідністю збереження державності в умовах воєнно-політичного тиску. Доведено, що дипломатична діяльність Центральної Ради стала важливим етапом становлення української зовнішньополітичної традиції та заклала основи для подальшого розвитку міжнародних відносин України.

Подальші наукові розвідки можуть бути спрямовані на глибший аналіз персонального внеску окремих діячів Української Центральної Ради у формування дипломатичного курсу, а також на порівняльне вивчення зовнішньополітичних стратегій інших національних рухів Центрально-Східної Європи цього періоду.

Ключові слова: *Українська Центральна Рада, дипломатія, автономія, незалежність, міжнародні відносини, зовнішня політика, державотворення.*

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Diplomatic Strategy of the Ukrainian Central Rada: Between Autonomy and Independence

Ihor Datskiv,
PhD hab. (History), Professor,
Professor, Department of International Relations and Diplomacy,
West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,
https://orcid.org/0000-0001-8359-3937

Maryana Polych,
PhD in History, senior lecturer Department of
International Relations and Diplomacy,
West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine,
https://orcid.org/0000-0002-1285-2281

Abstract. *The article examines the diplomatic strategy of the Ukrainian Central Rada in the context of the transformative processes of 1917–1918, when the Ukrainian political establishment found itself between two conceptual orientations – autonomy within a federative Russia and full state independence. The study analyzes the evolution of the Central Rada's foreign policy course from its initial autonomist declarations to the proclamation of independence of the Ukrainian People's Republic.*

The research methodology is based on a combination of historical-comparative, problem-chronological, and systemic approaches. Source analysis (including the Universals of the Ukrainian Central Rada, diplomatic correspondence, and international agreements) is employed to trace the logic behind foreign policy decision-making. Elements of content analysis are also applied to identify key ideas in the political documents and discourses of the period.

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

As a result, it has been established that the diplomatic strategy of the Central Rada was flexible and largely reactive, dependent both on the domestic political situation and on changes in the international environment. The transition from an autonomist model to one of independence was driven not only by ideological convictions but also by the pragmatic necessity of preserving statehood under conditions of military and political pressure. It is demonstrated that the diplomatic activity of the Central Rada became an important stage in the formation of Ukraine's foreign policy tradition and laid the foundations for the further development of Ukraine's international relations.

Further research may focus on a deeper analysis of the personal contributions of individual figures of the Ukrainian Central Rada to the formation of its diplomatic course, as well as on a comparative study of the foreign policy strategies of other national movements in Central and Eastern Europe during this period.

Keywords: *Ukrainian Central Rada, diplomacy, autonomy, independence, international relations, foreign policy, state-building.*

Постановка проблеми. Період діяльності Української Центральної Ради (1917–1918 рр.) є одним із ключових етапів формування української державності у XX столітті. В умовах розпаду російської імперії, загострення соціально-політичних конфліктів та впливу міжнародних чинників постала необхідність вироблення чіткої дипломатичної стратегії, яка б забезпечила легітимізацію українського політичного проєкту на міжнародній арені.

Водночас дипломатична діяльність Центральної Ради характеризувалася внутрішньою суперечливістю: між прагненням до автономії у складі федеративної росії та поступовим переходом до ідеї повної державної незалежності. Така еволюція політичного курсу відобразилася як у змісті універсалів, так і в характері відносин із іноземними державами, зокрема країнами Четверного союзу та Антанти.

 ISSN: 3083-5712

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Попри значну кількість досліджень, присвячених історії Української революції, питання цілісності та послідовності дипломатичної стратегії Центральної Ради залишається дискусійним. Недостатньо з'ясованими є чинники, що зумовили коливання між автономістською та самостійницькою моделями державотворення, а також вплив зовнішньополітичних обставин на трансформацію цих підходів.

Отже, актуальність дослідження зумовлена необхідністю всебічного аналізу дипломатичної стратегії Української Центральної Ради (УЦР) у контексті вибору між автономією та незалежністю, що дозволить глибше зрозуміти логіку прийняття політичних рішень і місце України у системі міжнародних відносин того часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика дипломатичної стратегії Української Центральної Ради у контексті вибору між автономією та незалежністю посідає важливе місце в сучасній історіографії Української революції 1917–1921 рр. Сучасні дослідження ґрунтуються на широкому колі джерел і наукових підходів, що дозволяє комплексно осмислити еволюцію зовнішньополітичного курсу УЦР.

Значний внесок у дослідження проблеми здійснили як безпосередні учасники подій, зокрема М. Грушевський [1;2], В. Винниченко [3], О. Шульгин [4], І. Борщак [5], І. Кедрин [6], О. Юрченко [7], також історики української діаспори В. Верига [8], Т. Гунчак [9], І. Нагаєвський [10] так і сучасні українські науковці, серед яких варто відзначити В. Верстюка [11], І. Дацків [12], О. Довгалець [13], О. Кучерука [14,] В. Скальського [15], В. Озель [16] та інших дослідників історії українського державотворення. Вартісне значення для нашого дослідження мають наукові матеріали присвячені до 100-річчя утворення УЦР «Українська Центральна Рада як чинник національної державності» [17].

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Загалом у сучасній історіографії домінує підхід, згідно з яким зовнішньополітична стратегія УЦР мала еволюційний характер: від орієнтації на автономію у складі федеративної Росії до проголошення повної державної незалежності. Така трансформація пояснюється впливом як внутрішніх чинників (політична нестабільність, ідеологічні розбіжності), так і зовнішніх обставин, передусім загостренням міжнародної ситуації в умовах Перша світова війна та агресією більшовицької росії.

Попри значний науковий доробок, низка аспектів цієї проблеми залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, потребує подальшого вивчення питання ступеня стратегічної цілісності дипломатичної політики УЦР, ролі особистісного чинника у прийнятті зовнішньополітичних рішень, а також співвідношення внутрішніх і зовнішніх чинників у процесі переходу від автономії до незалежності. Недостатньо розробленим залишається і порівняльний аналіз дипломатичної діяльності УЦР з аналогічними процесами в інших країнах Центрально-Східної Європи.

Відтак, сучасна історіографія створює ґрунтовну основу для дослідження дипломатичної стратегії УЦР як складний, суперечливий і еволюційний процес, що відображає перехід від автономістської до незалежницької моделі державності, водночас залишаючи відкритими окремі дискусійні питання, що визначає актуальність подальших наукових розвідок у цьому напрямі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний масив досліджень, дипломатична стратегія Української Центральної Ради залишається недостатньо системно проаналізованою. Зокрема, невирішеним є питання цілісності її зовнішньополітичного курсу та характеру переходу від автономістської до самостійницької моделі – як реактивного чи концептуально зумовленого процесу.

ISSN: 3083-5712
Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Недостатньо досліджено ефективність дипломатичних відносин із ключовими міжнародними акторами, а також співвідношення між задекларованими цілями та практичними результатами зовнішньої політики. Обмеженою залишається увага до інституційних механізмів формування дипломатичних рішень і ролі внутрішньополітичних чинників у корекції зовнішньополітичного курсу. Відтак зазначені аспекти потребують комплексного аналізу в контексті вибору між автономією та незалежністю як визначального вектора державотворчої стратегії.

Методологія дослідження дипломатичної стратегії Української Центральної Ради ґрунтується на принципах історизму та об'єктивності, що передбачають аналіз її діяльності в контексті революційних подій 1917–1918 років і врахування внутрішніх та зовнішніх чинників. У роботі використано історико-генетичний метод для виявлення еволюції зовнішньополітичного курсу УЦР від автономії до незалежності, а також історико-порівняльний метод для зіставлення її позиції з політикою інших акторів того часу. Метод аналізу та синтезу застосовано для узагальнення джерел, зокрема універсалів, дипломатичних документів і міжнародних угод. Хронологічний підхід дозволив простежити основні етапи формування дипломатичної стратегії, а системний – розглянути її як комплексне явище, зумовлене політичними, військовими та соціально-економічними чинниками.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексний аналіз дипломатичної стратегії Української Центральної Ради в контексті еволюції її зовнішньополітичного курсу від автономістської до самостійницької моделі державності.

Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких **завдань:** проаналізувати етапи трансформації зовнішньополітичного курсу в умовах революційних подій 1917–1918 рр.; визначити вплив внутрішньополітичних та зовнішніх чинників на прийняття дипломатичних рішень; оцінити

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

ефективність реалізації дипломатичної стратегії у контексті міжнародного визнання української державності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Із початку діяльності Центральної Ради її політичне керівництво зіткнулося з низкою складних завдань, пов'язаних із формуванням концептуальних основ майбутнього державного статусу України, а також визначенням ключових напрямів внутрішньої та зовнішньої політики. Провідну роль у розв'язанні цих питань відігравав голова Центральної Ради Михайло Грушевський. Спираючись на власні наукові підходи та методологічні принципи, він розглядав Україну як окрему етнографічну територію зі своєрідним історичним розвитком. Водночас у тодішніх політичних умовах найбільш доцільним він вважав надання Україні статусу широкої національно-територіальної автономії у складі федеративної російської республіки [3, с. 210–211].

Варто зазначити, що на перших загальних зборах Центральної Ради було визначено основні засади її державотворчої діяльності. Зокрема, наголошувалося, що Рада як представницький орган організованого українського суспільства покликана реалізувати рішення Українського національного з'їзду, яке передбачало запровадження автономії України в межах демократичної федеративної росії із забезпеченням прав національних меншин, що проживають на її території. Одночасно було затверджено регламент діяльності Центральної Ради та визначено її організаційну структуру.

Зокрема встановлювалося, що в періоди між проведенням загальних зборів керівні функції здійснюють Комітет, Президія та спеціалізовані комісії. Чисельність Комітету становила 33 особи. Головою Центральної Ради було обрано М. Грушевський, а його заступниками з 8 квітня стали В. Винниченко та С. Єфремов. До складу керівних органів входили також відомі громадсько-політичні діячі, зокрема О. Шульгин, Д. Дорошенко, А. Ніковський,

 ISSN: 3083-5712

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Є. Чикаленко, П. Христюк, Ф. Матушевський, С. Шелухін, В. Прокопович та інші [18].

Провідні політичні діячі М. Грушевський та В. Винниченко об'єднали навколо себе впливову групу однодумців, які поділяли стратегічне бачення державотворення. Основою цієї концепції було досягнення Україною автономного статусу у складі федеративної російської республіки під проводом Тимчасового уряду. Зазначені ідеї активно обґрунтовувалися керівництвом Центральної Ради та послідовно відстоювалися на Всеукраїнських військових з'їздах, Національному конгресі, З'їзді народів росії та інших представницьких форумах.

Відтак, М. Грушевський визначав цю концепцію як ключову мету Української революції, що знайшло відображення в проголошеному 23 червня Першому Універсалі Центральної Ради, де зазначалося: «Українці в політичній справі хочуть утворити широку національно-територіальну автономію України в складі федеративної Російської республіки» [19, с. 114].

Питання автономії України як основи державницької програми керівництва Центральної Ради стало центральною темою обговорення на Український національний конгрес 1917 року, що відбувся 6–8 квітня 1917 року в Києві. У його роботі взяли участь близько 900 делегатів від різних установ і організацій, а загальна кількість учасників сягала приблизно 1500 осіб. Тематика доповідей, запропонованих для розгляду, фактично сприяла підтримці запропонованого політичного курсу. Зокрема, обговорювалися питання «Основні підстави організації української автономії» (доповідач Т. Ткаченко) та «Спосіб і порядок фактичного творення автономії України» (І. Крижановський). Головував на конгресі М. Грушевський.

У перший день роботи конгресу було ухвалено резолюцію, в якій наголошувалося, що відповідно до історичних традицій і актуальних потреб українського народу саме широка національно-територіальна автономія

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

здатна забезпечити інтереси як українців, так і інших народів, що проживають на території України. Водночас підкреслювалося, що гарантії такої автономії можуть бути реалізовані лише в межах федеративного устрою росії. У зв'язку з цим конгрес визнав федеративну демократичну республіку оптимальною формою державного устрою, а також наголосив на необхідності повного забезпечення прав національних меншин в Україні [20].

Практичне втілення ідей керівництва Центральної Ради щодо федеративного статусу України простежується у рішеннях представницького зібрання народів і регіонів, що підтримували перебудову росії на федеративних засадах. Цей з'їзд, проведений 23 вересня 1917 р. в Києві, об'єднав делегатів різного національного походження. У його роботі взяли участь 85 представників – зокрема українці, білоруси, литовці, молдовани, грузини, а також делегати від донського та кубанського козацтва. Усі вони були делеговані впливовими національними організаціями та виступали на підтримку федералізму як принципу організації державної влади.

Особливого значення на з'їзді набула позиція почесного голови М. Грушевського, який у вступному виступі наголосив на свідомому виборі учасників на користь федеративного устрою. Він підкреслив відсутність сумнівів щодо необхідності якнайшвидшого переходу до такої моделі державності, аргументуючи це інтересами народів, що населяли територію колишньої Російської імперії. Водночас було висловлено підтримку створенню нової федеративної республіки.

Підсумком роботи форуму стало ухвалення резолюції «Про федеративний устрій Російської республіки», у якій окреслювалися ключові орієнтири розв'язання національного питання. Документ передбачав забезпечення права народів на самовизначення, розвиток демократичних засад суспільного устрою, посилення децентралізаційних процесів у державному управлінні, а також перетворення росії на федеративну державу [21, арк. 1–6].

 ISSN: 3083-5712

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Подальший розвиток цієї ідеї М. Грушевський представив у своєму заключному виступі, де наголосив, що рух України не спрямований через федерацію до здобуття незалежності, оскільки державність розглядається як уже пережитий етап історичного розвитку. Він підкреслював, що Україна вступала у союз із росією як самостійна держава і формально не відмовлялася від власних прав. Водночас визнавалося право кожного народу на самовизначення, включно з можливістю повного відокремлення та створення незалежної держави, за умови дотримання принципу ненасильства однієї нації над іншою.

Окремо він звертав увагу на те, що ідея федералізму була запропонована українською стороною значно раніше, а її реалізація повинна привести до створення спільного політичного простору – своєрідного «палацу народів», у якому кожен народ матиме можливість для вільного та гармонійного розвитку [22].

Разом із тим, на думку М. Грушевського, побудова федеративних відносин із росією могла відбутися лише за певних умов. Насамперед ішлося про трансформацію росії у демократичну державу, яка відмовиться від імперської політики та надмірної централізації. Важливим також було встановлення рівноправних відносин між учасниками федерації, зокрема у сферах оборони та економічного співробітництва. Україна, у свою чергу, повинна була зберігати можливість самостійного розвитку міжнародних зв'язків, особливо з новоутвореними державами на території колишньої імперії. Окрім цього, обов'язковою передумовою визнавалося офіційне визнання росією України та інших республік як незалежних державних утворень.

У підсумку така концепція передбачала інтеграцію України до кола європейських держав як рівноправного суб'єкта міжнародних відносин. Водночас М. Грушевський застерігав від беззастережного наслідування

 ISSN: 3083-5712

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

західноєвропейських моделей розвитку. На його думку: «звільнення від залежності від російського політичного впливу не повинно призвести до виникнення нової форми залежності, навіть якщо вона має добровільний характер» [19, с. 155].

Загалом підсумовуючи погляди М. Грушевського на проблему державності, варто відзначити, що він послідовно обґрунтовував ідею суверенітету України, а також окреслював можливі шляхи її реалізації в умовах складної внутрішньої ситуації та напруженого міжнародного становища. Водночас було б некоректно стверджувати, що від самого початку Української революції він виступав як послідовний прихильник повної державної незалежності.

Історичний розвиток засвідчує поступову трансформацію його політичних переконань: від ідеї автономії України у складі федеративної держави до чіткого усвідомлення необхідності повної самостійності. Ця еволюція знайшла своє відображення у змісті III та IV Універсалів Центральної Ради, в яких було проголошено незалежність України та визначено основні орієнтири її подальшого державного розвитку [23, с. 20].

Протягом 1917 р. Центральна Рада визначила автономію України як ключову засаду державотворення, яка на той час знаходила широку підтримку серед населення. Саме орієнтація на цю концепцію, на нашу думку, дала змогу її керівництву витримати складне дипломатичне протистояння спочатку з Тимчасовим урядом росії, а згодом – із більшовицьким Раднаркомом.

Обрана стратегія дозволила Центральній Раді зайняти позицію конструктивної опозиції: вона не лише зберегла власну політичну суб'єктність у гострій боротьбі, а й змогла домогтися певних поступок з боку урядових структур. Важливим чинником стало постійне наголошення української сторони на тому, що її діяльність відбувається в межах ідеї автономії у складі федеративної Росії. Саме така позиція фактично позбавляла Тимчасовий уряд

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

формальних підстав для силового розпуску Центральної Ради, подібного до дій проти фінляндського парламенту [23, с. 20–21].

Слід також враховувати військово-політичний контекст того часу. На території України перебували підконтрольні Тимчасовому урядові значні військові сили – Південно-Західний і Румунський фронти, чисельність яких сягала близько двох мільйонів військовослужбовців, а також діяли адміністративні органи російської влади. За таких умов ліквідація Центральної Ради, особливо на початковому етапі її діяльності, не становила б труднощів, що підтверджує приклад Фінляндії.

Крім того, поміркований характер державницької політики Центральної Ради значною мірою пояснювався її зовнішньополітичною орієнтацією на держави Антанти, до складу якої входила й росія. М. Грушевський відкрито демонстрував прихильність до цього курсу та рішуче заперечував звинувачення у симпатіях до Німеччини, підкреслюючи відсутність германофільських настроїв як у себе, так і у своєму політичному оточенні.

Більшовицький переворот 25 жовтня 1917 р. у Петрограді мав би спонукати Центральну Раду до перегляду старих концепцій державного будівництва. Однак, не визнаючи більшовицького режиму, що прийшов у росії до влади, у проголошеному Третьому Універсалі про утворення Української Народної Республіки йшлося: «Не відділяючись від російської Республіки й зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб силами нашими помогти всій Росії, щоб уся Російська Республіка стала федерацією рівних і вільних народів» [19, с. 186–187].

Таким чином, на відміну від критичної позиції І. Лисяка-Рудницького щодо автономізму, В. Верстюк розглядає його як один із можливих шляхів досягнення тієї ж мети, що й самостійництво, а саме – створення української державності. У цьому контексті автономістська модель не заперечувала ідею

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

незалежності, а виступала альтернативною формою її поступового досягнення.

Вплив складної сукупності внутрішніх і зовнішніх чинників зумовлював обережність і поміркованість дій керівництва Центральної Ради. Проте загальний перебіг історичних подій свідчив про незворотність державотворчих процесів, що врешті-решт привело до офіційного проголошення незалежності України 22 січня 1918 р. через IV Універсал. Як зазначав М. Грушевський, цей крок фактично означав остаточний розрив із орієнтацією на росію [24, с. 23].

Разом із тим В. Верстюк звертає увагу на суперечливість діяльності Центральної Ради: «попри проголошення самостійності, її лідери виявилися недостатньо підготовленими до практичного державного будівництва. Зокрема, вони не були готові до жорсткої боротьби за владу в умовах протистояння з більшовиками та не змогли запропонувати дієвих засобів протидії, окрім звернення по допомогу до Німеччини. Водночас дослідник підкреслює, що, незважаючи на ці недоліки, Центральна Рада посідає важливе й заслужене місце в історії національно-визвольної боротьби українського народу за створення незалежної суверенної держави» [24, с. 23–24].

Висновки. Таким чином, встановлено, що дипломатична стратегія Української Центральної Ради мала дуалістичний характер і поєднувала курс на досягнення автономії з одночасною підготовкою до державної незалежності. Наукова новизна дослідження полягає у визначенні цієї стратегії як свідомої моделі «поступового суверенітету», що реалізовувалася через гнучке балансування між переговорами з Тимчасовим урядом та розвитком міжнародних контактів.

Доведено, що обмеженість дипломатичних результатів УЦР була зумовлена не лише зовнішніми чинниками, зокрема впливом провідних держав (Німеччини, Австро-Угорщини та Росії), але й внутрішньою

 ISSN: 3083-5712

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

політичною нестабільністю, що вперше розглядається як ключовий фактор ефективності зовнішньої політики.

Уточнено, що успішність дипломатичної діяльності УЦР безпосередньо залежала від рівня інституційного оформлення державності – створення урядових структур, нормативно-правової бази та мобілізації суспільної підтримки.

Виявлено, що перехід від автономістської до незалежницької моделі був не ситуативним, а логічно послідовним процесом, відображеним у прийнятті IV Універсалу та розвитку відносин із державами Четверного союзу.

В подальшому можна дослідити дипломатичні стратегії інших національних рухів у постімперських державах, щоб зрозуміти, наскільки унікальним був шлях Української Центральної Ради. Варто глибше аналізувати роль Австро-Угорщини, Німеччини та росії у формуванні зовнішньополітичних рішень Центральної Ради. Окрім того, всебічно проаналізувати, як внутрішні конфлікти та суспільні настрої впливали на дипломатичну активність, і які уроки це може дати сучасній українській політиці.

Список використаних джерел

1. Грушевський М. Якої ми хочемо автономії і федерації. 4-те вид. Київ, 1917. 18 с.

2. Грушевський М. На порозі нової України: гадки і мрії. Київ : Друкарня Акц. Т-ва «Петро Барський у Київі», 1918. 120 с.

3. Винниченко В. Відродження нації: (Історія укр. революції, марець 1917 р. – груд. 1919 р.) : в 3 ч. Київ ; Відень : Дзвін, 1920. Ч. 1. 348 с.

4. Шульгин О. Політика: Державне будівництво України і міжнародні справи. Київ : Друкарь, 1918. 110 с.

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

5. Борщак І. Європа і відродження України (1914–1923). *Літопис Червоної Калини*. Львів, 1936. Ч. 10. С. 5–8 ; Ч. 11. С. 8–12 ; Ч. 12. С. 7–12.

6. Кедрин І. Паралелі в історії України. Нью-Йорк : Червона Калина, 1971. 139 с.

7. Юрченко О. Українсько-російські стосунки після 1917 р. в правовому аспекті : монографія. Мюнхен, 1971. 402 с.

8. Верига В. Визвольні змагання в Україні, 1914–1923 : в 2 т. Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1998. Т. 1. 523 с.

9. Гунчак Т. Україна: перша половина XX ст. : нариси політ. історії. Київ : Либідь, 1993. 288 с.

10. Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. Київ : Укр. письменник, 1993. 414 с.

11. Верстюк В. Українська Центральна Рада: від створення до проголошення Української Народної Республіки. *Щорічник центру досліджень України / Rocznik Centrum Studiów nad Ukrainą*. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, 2023. № 1. С. 15–40. URL: https://studium.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2024/12/CSU-jednolite.pdf (дата звернення: 24.02.2026).

12. Дацків І. Б. Роль дипломатичних представництв УНР у боротьбі за міжнародне визнання державності. *Гуманітарні студії: історія та педагогіка*. Тернопіль : ЗУНУ, 2025. Вип. 2(10). С. 71–81. DOI: 10.35774/gsip2025.02.071.

13. Довгалець О. Українська Центральна Рада та партії національних меншин: сучасна українська історіографія. *Молодий вчений*. 2023. № 7(119). С. 14–19. DOI: 10.32839/2304-5809/2023-7-119-3.

14. Кучерук О. Українська Центральна Рада: 1917–1918 роки. Київ : Балтія-Друк, 2018. 127 с.

15. Скальський В. Як не проголосили незалежність. Перший Універсал у деталях. *Історична правда*. 24 червня 2019. URL:

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

https://www.istpravda.com.ua/articles/5d10ea4aba2ad/ (дата звернення: 24.02.2026).

16. Озель В. І. Роль та місце конституційних актів Української Центральної Ради в історії українського державотворення. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Ужгород, 2024. № 1. С. 60–66. DOI: 10.24144/2788-6018.2024.01.9.

17. Українська Центральна Рада як чинник національної державності : до 100-річчя утворення УЦР / уклад. О. А. Мерцалова ; відп. за вип. Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 108 с. URL: https://library.znu.edu.ua/bibliograf/pokazniki/2017/Ukrainska_rada.pdf (дата звернення: 24.02.2026).

18. Вісник Союзу Визволення України. 1917. 19 серп.

19. Великий українець : матеріали з життя та діяльності М. С. Грушевського / упоряд. А. П. Демиденко ; редкол.: О. Т. Гончар та ін. Київ : Веселка, 1992. 552 с.

20. Вільне слово. 1917. 5 трав.

21. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України). Ф. 1115. Оп. 1. Спр. 7. Арк. 1–6.

22. Нова Рада. 1917. 17 верес.

23. Верстюк В. Українська революція: доба Центральної Ради. *Український історичний журнал*. 1997. № 5. С. 18–38.

24. Верстюк В. Українська Центральна Рада : навч. посіб. Київ : Заповіт, 1997. 344 с.

Увесь контент ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license